

Uzņēmējdarbības vide

Darbaspēks un nodarbinātība

Nodarbinātība

Kopumā nodarbinātības situācija Somijā 2012.gadā uzlabojās.

Saskaņā ar Somijas Statistikas pārvaldes datiem ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits vecumā no 15 – 74 gadiem 2012.gadā bija 4 075 000 iedzīvotāji, kas salīdzinājumā ar 2011.gadu kopumā pieauga par 16 000. No tiem tiek izdalīti iedzīvotāji darba vecumā (no 15 - 64 gadiem), kuru kopskaits 2012.gadā bija 2 690 000 jeb 69.0%. Kopumā nodarbinātības aktivitātes rādītājus ietekmē arī izmaiņas iedzīvotāju struktūrā. Iedzīvotāju skaits vecumā no 15 - 64 gadiem, ko izmanto oficiālo nodarbinātības rādītāju aprēķināšanai, jau otro gadu pēc kārtas samazinās, t.i., gan 2011., gan 2012.gadā tas samazinājās par 30 000 iedzīvotājiem. Taču kopējais iedzīvotāju skaits vecumā no 15 – 74 gadiem pieaug, jo par minētajiem 30 000 pieaug iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 65 – 74 gadiem.

No iedzīvotājiem darba vecumā nodarbināti bija 2 483 000 iedzīvotāji (66%), kas ir par 10 000 vairāk nekā 2011.gadā (jeb 0.4 procentpunktiem). Jo īpaši jāatzīmē, ka pieauga nodarbināto skaits veselības aprūpes un sociālā darba sfērā (par 13 000 iedzīvotājiem). Šajā nozarē 2012.gadā bija arī visvairāk strādājošo – 16,5%. Rūpniecībā, elektroenerģijas, ūdens piegādes, notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošanas jomā nodarbināti bija 15,4%, vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā – 12,1%, celtniecībā – 7%, lauksaimniecībā un derīgo izrakteņu ieguvē – 4,4%.

2012.gadā bezdarba līmenis salīdzinājumā ar 2011.gadu samazinājās tikai par 0,1 procentpunktu (no 7,8% uz 7,7%). Bezdarba līmenis starp vīriešiem bija 8,3%, sievietēm 7,1%. Vidējais bezdarbnieku skaits bija 207 000 iedzīvotāju. Gandrīz 1/3 no visiem bezdarbniekiem ir vecuma grupā no 15 -24 gadiem - 63 000 jeb 19%. Savukārt 14% no visiem bezdarbniekiem ir ilgstošie bezdarbnieki, t.i., vairāk par 2 gadiem.

Taču 2013.gada sākumā bezdarba līmenis atkal pieauga līdz 8,7% februārī, kas ir par 1 procentpunktu jeb 27 000 iedzīvotājiem vairāk nekā 2012.gada februārī.

Kopumā pēdējo 10 gadu laikā visaugstākais bezdarba līmenis bija 2003.gadā – 9% un viszemākais 2008.gadā – 6,9%.

Avots: Statistics Finland - www.stat.fi

Darba likumdošana

Darba likumdošanu izstrādā Somijas Nodarbinātības un ekonomikas ministrija. Izstrādes gaitā ministrija sadarbojas ar organizācijām, kas pārstāv gan darba devēju, gan darba ņēmēju intereses. Svarīgākie darba likumdošanas akti ir Likums par darba līgumiem, Darba stundu likums, Likums par svētku dienām, Antidiskriminācijas likums, Likums par privātās dzīves aizsardzību darbā, Koplīguma likums, Darba pārmaiņu likums, Likums par mācību atvaļinājumu, Samaksas garantijas likums. Ministrija izstrādā arī normatīvos aktus par darbinieku iesaistīšanu, t.i., vadības un darbinieku sadarbību kopīgu lēmumu pieņemšanā, pārstāvniecība valdē utml.

Darba likumdošanas izpildi uzrauga Darba drošības un veselības inspekcijas, kas darbojas Sociālo lietu un veselības ministrijas paspārnē.

Darba līgumu var noslēgt rakstiskā, mutiskā vai elektroniskā formā, lai gan parasti rekomendē noslēgt rakstisku līgumu.

Noslēdzot līgumu, darba devējs un darba ņēmējs var vienoties par pārbaudes laiku ar maksimālo termiņu – 4 mēneši. Pārbaudes periodā abas puses darba līgumu var pārtraukt jebkurā brīdī. Darba līgumu var noslēgt uz nenoteiktu vai noteiktu laiku.

Darba devējam ir pienākums nodrošināt darba ņēmēju ar rakstisku informāciju par galvenajiem nodarbinātības nosacījumiem vēlākais līdz pirmā atalgojuma saņemšanas brīdim, ja vien tie nav iekļauti darba līgumā. Šāda informācija būtu:

- darba uzsākšanas laiks (datums);
- darba līguma uz noteiktu laiku termiņš;
- darbinieka galvenie pienākumi;
- darba vieta;
- darba stundas un ikgadējais atvaļinājums;
- atalgojuma nosacījumi;
- saistošie kolektīvie līgumi.

Somijā nav oficiāli noteikta minimālā alga, kā arī Likumā par darba līgumiem nav ietverti nosacījumi par darbiniekiem maksājamās algas apmēru. Šos jautājumus regulē nozaru specifiskie kolektīvie līgumi. Ja attiecīgajā nozarē nepastāv kolektīvais līgums, tad darbinieka alga tiek maksāta saskaņā ar noslēgto darba līgumu. Ja arī darba līgumā nav atrunāta alga, tad darbiniekam jāmaksā saprātīga alga par veicamo darbu.

Maksimālais darba laiks ir 8 stundas dienā un 40 stundas nedēļā. Virsstundu darbs nedrīkst pārsniegt 138 stundas 4 mēnešu periodā.

Ikgadējā apmaksātā atvaļinājuma maksimālais termiņš ir kalendārais mēnesis.

Darba attiecības var pārtraukt gan darba devējs, gan darba ņēmējs. Darba ņēmējs par savu aiziešanu paziņo 14 dienas iepriekš, ja uzņēmumā ir nostrādāts mazāk par 5 gadiem vai vienu mēnesi iepriekš, ja nostrādāts vairāk par 5 gadiem. Arī darba devējam iepriekšpaziņošanas termiņš ir atkarīgs no darbinieka nostrādātā termiņa (minimāli 14 dienas iepriekš – ja darbinieks uzņēmumā nostrādājis mazāk par vienu gadu, maksimāli 6 mēneši – ja vismaz 12 gadus).

Avots: Ministry of Employment and the Economy – www.tem.fi

Uzņēmējdarbības veidi

Uzņēmējdarbības izvēli nosaka dažādi faktori, piemēram, uzņēmuma dibinātāju skaits, nepieciešamais sākuma kapitāls u.t.t.

1. Uzņēmuma dibinātāju skaits

Ja privātpersona vēlas uzsākt uzņēmējdarbību Somijā, tad piemērotākais uzņēmējdarbības veids šajā gadījumā ir viena īpašnieka uzņēmuma vai privātuzņēmums. Partneruzņēmumā (pilnas atbildības sabiedrība un komandītsabiedrība) minimālais dibinātāju skaits ir divas personas. Ja uzņēmuma dibināšanā piedalās vairākas personas, tad izvēlas tādus uzņēmējdarbības veidus kā akciju sabiedrība vai kooperatīvs. SIA var būt arī viena īpašnieka uzņēmums. Minimālais kooperatīva dibinātāju skaits ir trīs personas.

2. Sākuma kapitāls un tā pieejamība

Sākumkapitāla lielums atkarīgs no darbības veida un mēroga. Dibinot privātuzņēmumu nepieciešamais sākumkapitāls ir relatīvi mazs.

Pilnas atbildības sabiedrību var izveidot bez finanšu ieguldījuma. Dibinot sabiedrību finansiālu ieguldījumu pieprasa no pasīvā līdzdalībnieka, bet darba ieguldījums tiek prasīts no pilnas atbildības dalībniekiem.

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību ir visizplatītākais uzņēmējdarbības veids nozarēs, kurās nepieciešams liels kapitālieguldījums. Somijas Komerclikumā noteiktais minimālais pamatkapitāls ir 2 500 EUR. Pirms uzņēmuma reģistrācijas šī summa jāiemaksā Somijas Nacionālajā patentu un reģistrācijas pārvaldē. Juridiski SIA ir izveidots pēc tam, kad tas tiek reģistrēts Pārvaldes tirdzniecības reģistrā.

Kooperatīva gadījumā likums nenosaka minimālo sākumkapitāla apjomu. Nepieciešamais sākumkapitāls ir atkarīgs no kooperatīva darbības veida un mēroga.

3. Atbildības sadalījums uzņēmumā

Privātuzņēmējs ir atbildīgs par uzņēmuma saistībām ar savu īpašumu. Pilnas atbildības sabiedrības līdzdalībnieki un komandītsabiedrības pilnas atbildības līdzdalībnieki uzņemas saistības atbilstoši līdzdalības apmēram uzņēmumā. Tādēļ pareiza partnera izvēle šāda veida uzņēmējdarbībā ir ļoti svarīga. Akcionāra atbildību sabiedrībā ar ierobežotu atbildību un kooperatīva dibinātāju atbildību nosaka investētais kapitāla apjoms uzņēmumā. Praksē, īpaši uzņēmējdarbības sākumā, par galvojumu uzņēmuma parādu segšanai tiek pieprasīts akcionāru vai līdzdalībnieku īpašums vai finanšu garantijas.

4. Uzņēmuma pārvalde

Privātuzņēmējs pats pieņem visus lēmumus un ir atbildīgs par uzņēmējdarbību ar savu personīgo īpašumu. Pilnas atbildības sabiedrības līdzdalībnieki un komandītsabiedrības pilnas atbildības līdzdalībnieki pieņem lēmumus vai nu atsevišķi vai kopā. Sabiedrību ar ierobežotu atbildību un kooperatīvu pārstāv Direktoru valde.

Parasti uzņēmuma kopsapulce notiek reizi pārskata periodā, ja uzņēmuma statūtos nav noteikts savādāk.

Kooperatīva lēmumu pieņemšana ir demokrātiska. Katram loceklim ir viena balss neatkarīgi no personas ieguldījuma uzņēmumā.

Līgumsabiedrībās, komandītsabiedrībās un kooperatīvos var ievēlēt rīkotājdirektoru, kas ikdienā pārrauga uzņēmuma darbību.

5. Uzņēmuma darbības ilgums

Privātuzņēmuma darbība pārsvarā apstājas uzņēmēja nāves gadījumā. Līgumsabiedrībā partnera akcijas var tikt nodotas citai personai, vienojoties pārējiem līdzdalībniekiem, ja tas ir noteikts partnerattiecību nolīgumā. Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību akcionāru izmaiņas neietekmē uzņēmuma pastāvēšanu. Kooperatīvu var pārdot pēc līdzdalībnieku vienošanās.

6. Peļņas sadale un zaudējumu segšana

Privātuzņēmējs ir sava uzņēmuma peļņas saņēmējs, bet viņš nes arī pilnu atbildību par uzņēmuma zaudējumiem. Pilnas atbildības sabiedrībā peļņa un zaudējumi tiek sadalīti starp partneriem, kā to nosaka Komerclikums vai partnerattiecību nolīgums.

Partnerattiecību nolīgums nosaka, ka komandītsabiedrībā pasīvajam līdzdalībniekam pirmajam ir jāsamaksā peļņas daļa par viņa ieguldījumu pārskata perioda sākumā. Atlikusī peļņas daļa tiek sadalīta starp

pilnas atbildības partneriem saskaņā ar partnerattiecību nolīgumu. Pasīvais līdzdalībnieks nesedz uzņēmuma zaudējumus.

Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību dalībniekiem peļņa tiek izmaksāta dividendēs. Dividendēm izmanto tikai iepriekšējā pārskata perioda peļņu un neierobežotu akcionāra akciju kapitālu. Ja pārskata perioda rezultāti ir negatīvi un uzņēmums ir cietis zaudējumus, tad starpību atskaita no iepriekšminētajiem posteņiem.

Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību dalībnieku zaudējumi pielīdzināmi ieguldījumam, ja vien akcionārs ir devis personisku galvojumu par uzņēmuma parādiem.

Kooperatīva mērķis ir piedāvāt pakalpojumus saviem locekļiem nevis gūt peļņu to labā. Kooperatīva dalībniekiem no uzņēmuma peļņas tiek izmaksāta tikai minimāla kompensācija par investēto kapitālu. Peļņu vai peļņas pārpalikumu (liekais kapitāls) kooperatīva biedriem var izmaksāt papildu algā.

Nodokļu sistēma

Somijā tiesības iekasēt nodokļus ir valstij, pašvaldībām, Evaņģēliski Luteriskai baznīcai un Pareizticīgo baznīcai. Nodokļi iedalās netiešajos un tiešajos nodokļos. Tiešie nodokļi ir valsts ienākuma nodoklis, ģeogrāfiskā nodoklis, mantojuma un dāvinājuma nodoklis, kā arī transference nodoklis. Šos nodokļus iekasē valsts. Municipālo nodokli iemaksā attiecīgā pašvaldībā, bet baznīcas nodokli - Baznīcai.

Pie netiešiem nodokļiem pieskaita PVN, akcīzes nodokli un dažādas muitas nodevas.

Ienākuma nodoklis

Somijā attiecībā uz iedzīvotājiem pastāv dubultā ienākuma nodokļa sistēma, kad ienākumus sadala ienākumos no atalgojuma un ienākumos no kapitāla. No atalgojuma atvelk valsts ienākuma nodokli, pašvaldību ienākuma nodokli, baznīcas nodokli un sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Ienākumiem no kapitāla tiek piemērota nacionālā ienākuma nodokļa likme 30% apmērā ienākumiem līdz 50 000 EUR un 32% apmērā ienākumiem virs 50 000 EUR.

No 2013.gada 1.janvāra tiek piemērots papildus nodoklis lielajām pensijām – 6% apmērā ienākumiem virs 45 000 EUR.

Iedzīvotāju gada ienākuma nodokļa likmes pēc progresīvās nodokļa metodes nosaka Somijas parlaments. Ienākuma nodokļa likmes 2013. gadā (EUR):

Ar nodokli apliekamie ienākumi	Nodoklis no pamatlikmes (EUR)	Nodokļa likme (%)
Līdz 16 000		0
16 000 - 23 900	8	6,5
23 900 – 39 100	515	17,5
39 100 – 70 300	3 175	21,5
70 300 – 100 000	9 883	29,75
virs 100 000	18 718,75	31,75

Komunālais nodoklis jeb pašvaldības ienākuma nodoklis

Nodokļa likmi nosaka katra pašvaldība atsevišķi. 2013. gadā nodokļa likmes ir no 16,25% līdz 22%.

Baznīcas nodoklis

Evaņģēliski Luteriskās baznīcas un Pareizticīgās baznīcas draudzes locekļi maksā baznīcas nodokli. Vietējās baznīcu draudzes iekasē baznīcas nodokli no draudžu locekļu darba algas un no mirušu personu ģeogrāfiskajiem. Baznīcas nodokļa vidējā likme 2013. gadā ir no 1% līdz 2,2%.

Helsinkos noteiktas šādas nodokļu likmes:

- pašvaldību ienākuma nodoklis: 18,5%
- Evaņģēliski Luteriskās baznīcas ienākuma nodokļa likme: 1%
- Pareizticīgo baznīcas ienākuma nodokļa likme: 1,6%

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Uzņēmumu ienākuma nodokļa standarta likme ir 24,5%. Ar ienākuma nodokli apliek Somijā reģistrētu uzņēmumu ienākumus, kas gūti Somijā un ārvalstīs, un nerezidenta uzņēmumu ienākumus, kas gūti Somijā.

Pievienotās vērtības nodoklis

Kopš 2013.gada 1.janvāra ir ieviestas šādas pievienotās vērtības nodokļa likmes:

- standartlikme – 24%
- samazinātā likme – 14% pārtikas produktiem, dzīvnieku barībai un sabiedriskajai ēdināšanai;
- samazinātā likme – 10% grāmatām, ārstnieciskiem līdzekļiem, kultūras un sporta pakalpojumiem, sabiedriskajam transportam.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas

Darba devēja iemaksas:

- sociālās apdrošināšanas iemaksu likme - 2,04%;
- pensiju apdrošināšanas iemaksu likme – vidēji 17,35%.

Darba devēja bezdarba apdrošināšanas iemaksas:

- 0,80% no mēnešalgas līdz 1 990.5 EUR
- 3,20% no mēnešalgas virs 1 990.5 EUR

Darba devēja apdrošināšanas iemaksas pret nelaimes gadījumiem – vidēji 1%, dzīvības apdrošināšanai – vidēji 0,07%

Darba ņēmēja iemaksas:

- medicīniskās ārstēšanas iemaksas likme - 1,30%
- iemaksas dienas pabalstam slimību laikā – 0,74%.
Kopā: 2,04%
- pensiju apdrošināšana (ko ietver ienākuma nodoklī):
  - 5,15%, ja darba ņēmējs jaunāks par 53 gadiem;
  - 6,50%, ja darba ņēmējs ir vecāks par 53 gadiem.
- bezdarba apdrošināšana (ko ietver ienākuma nodoklī) – 0,60%.

2013.gadā Somijā ir ieviests jauns nodoklis – **sabiedriskās apraides nodoklis**. Maksimālā likme gadā ir 140 EUR no personas.